

تحلیل برنامه عمل ده ساله سازمان کنفرانس اسلامی در رویارویی با چالش‌های امت اسلامی در قرن ۲۱

سید مصطفی میر محمدی*

چکیده:

سران کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی طی نشست فوق العاده مکه مکرمه، برنامه عمل ده ساله‌ای از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۵ (برابر با شهریور ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۴) در رویارویی با چالش‌های گوناگون امت اسلامی تصویب نمودند. این برنامه در دو زمینه سیاسی - فکری و اقتصادی، اجتماعی، علمی، تنظیم شده است و از دولت‌های عضو می‌خواهد تا هر کدام در حوزه‌ها کمیت و صلاحیت خود و در تعامل با جامعه بین‌المللی برای تحقق آن تلاش نمایند. برنامه پیش‌بینی شده، گامی مثبت در شناسایی چالش‌ها، هم‌بستگی بیشتر میان کشورهای اسلامی، هم‌گرایی مذاهب اسلامی، بسیج امکانات مادی و معنوی جهان اسلام، تعامل جامعه اسلامی با جامعه بین‌المللی و توسعه سیاسی، اقتصادی در کشورهای اسلامی است، اما این برنامه عمل، نوشته‌ای است بر کاغذ که تحقق آن به اقدام عمل مشترک به ویژه از سوی دولت‌های تأثیرگذار، از جمله دولت میزبان سازمان کنفرانس اسلامی و دولت‌های در حال توسعه و ثروتمند نیاز دارد.

مقاله حاضر ضمن معرفی برنامه عمل ده ساله، به تحلیل، نقد و بیان راه کارهایی در پویایی آن خواهد پرداخت.

کلیدواژه‌ها: سازمان کنفرانس اسلامی، اسلام هراسی، تروریسم، حقوق اقتصادی - اجتماعی، حقوق کودکان و زنان.

* عضو هیئت علمی پژوهشی دانشگاه مفید.

مقدمه:

تأثیر چالش‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و علمی بر امنیت، توسعه و هم‌بستگی ملت‌ها و دولت‌ها امری انکارناشدنی است. جهان اسلام و امت اسلامی نیز از این قاعده مستثنا نیست. در سال‌های آغازین قرن ۲۱، سازمان کنفرانس اسلامی که در ساختار کنونی جامعه بین‌المللی پذیرفته‌ترین ابزار برای حمایت و سخن گفتن از جهان اسلام به شمار می‌آید، رسالتی خطیر و مهم در رویارویی با چالش‌های پیش روی امت اسلامی به عهده دارد. در این سازمان، که مدعی است با عضویت ۵۷ دولت اسلامی از چهار قاره جهان، دومین سازمان بین‌المللی دولتی پس از سازمان ملل متحد است، (C.F: Home page of Organization of the Islamic Conference. Available at: www.oic-cio.org) نشانه‌هایی از دو تحول اساسی برای تحقق آرمان وحدت امت اسلامی دیده می‌شود. نخست، برنامه عمل ده ساله‌ای است که در سال‌های آغازین قرن ۲۱ در نشست سوم فوق‌العاده سران کشورهای اسلامی در مکه به تصویب رسیده است، و دیگری پیش‌نویس منشور جدید سازمان است که در نشست اخیر سران در داکار سنگال، مارس ۲۰۰۸، تصویب شده و برای اظهار نظر و تصویب مطابق قانون اساسی دولت‌های عضو، مفتوح است. برنامه عمل مصوب، در دو زمینه کلی تنظیم شده است. زمینه اول با عنوان مسایل سیاسی - فکری، به موضوعاتی چون: اراده سیاسی، هم‌بستگی، میانه روی و اعتدال، تکثر و تعدد مذاهب، تروریسم و اسلام‌هراسی، حقوق بشر، فلسطین، حل و فصل اختلافات و اصلاح ساختار سازمان کنفرانس اسلامی می‌پردازد. در زمینه دوم، با عنوان مسایل توسعه اجتماعی، اقتصادی و علمی، به مواردی مانند: همکاری اقتصادی، حمایت از بانک توسعه اسلامی، هم‌بستگی برای مقابله با بلایای طبیعی، کاهش فقر در آفریقا، آموزش عالی، حقوق زنان، کودکان و جوانان و مبادلات فرهنگی پرداخته شده است. هدف مقاله حاضر، معرفی، تحلیل و نقد برنامه عمل مذکور با تکیه بر زوایای حقوقی است. در این بین، به مناسبت، از پیش‌نویس منشور جدید نیز یاد شده است. به این منظور، مقاله در دو گفتار تنظیم گردیده است؛ گفتار نخست به چالش‌ها و برنامه عمل در مسائل فکری و سیاسی اختصاص یافته و در گفتار دوم، از برنامه‌های توسعه و موضوعات اقتصادی، اجتماعی و علمی سخن گفته شده است.

گفتار اول: برنامه عمل و چالش‌های فکری و سیاسی

تأثیر منفی چالش‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و علمی بر صلح، امنیت، هم‌بستگی و توسعه دولت‌های عضو سازمان کنفرانس اسلامی، سران این دولت‌ها را وادار به برگزاری

نشستی فوق العاده در مکه، از نهم تا یازدهم سپتامبر ۲۰۰۵، نمود. حاصل این نشست که به ابتکار دولت میزبان سازمان کنفرانس اسلامی برگزار گردید تصویب برنامه عمل ده ساله‌ای بود که دولت‌های عضو تلاش می‌کنند تا سال ۲۰۱۵ آن را عملی سازند.

برنامه عمل در مسایل فکری - سیاسی شامل یازده عنوان زیر است: اراده سیاسی؛ هم‌بستگی و عمل مشترک اسلامی؛ دین میانه روی و اعتدال؛ تعدد مذاهب؛ مجمع فقه اسلامی؛ مبارزه با تروریسم؛ مبارزه با پدیده اسلام هراسی؛ حقوق بشر و حکمرانی مطلوب؛ فلسطین و سرزمین‌های اشغالی عربی؛ جلوگیری از گسترش اختلافات و حل و فصل آنها و ایجاد صلح؛ اصلاح سازمان کنفرانس اسلامی.

در ادامه، به بررسی برخی از این موارد خواهیم پرداخت:

۱- اراده سیاسی لازم و هم‌بستگی مشترک:

به نظر تدوین کنندگان برنامه عمل، اراده سیاسی در رویارویی با چالش‌های سیاسی و فکری امت اسلامی به صورت زیر تبلور می‌یابد:

- نشان دادن اراده سیاسی لازم برای تبدیل آرمان‌های مورد انتظار به واقعیتی ملموس؛

- تشویق دولت‌های عضو به اجرای کامل قطع‌نامه‌ها و مقررات منشور سازمان^۱

روشن است هر سازمان بین‌المللی چیزی جز تجمع دولت‌ها برای تعقیب اهداف مشترک آنها نیست. اما تحقق اهداف مشترک، به اقدام عمل مشترک نیاز دارد. در آن صورت است که می‌توان سازمان را در تحقق اهداف و مقاصد خود پویا دانست. بر اساس طبقه بندی‌هایی که از پدیده سازمان‌های بین‌المللی وجود دارد^۲، سازمان کنفرانس اسلامی را باید از نوع سازمان‌های همکاری

1- Ten-Year Programme of Action to meet the challenges facing the Muslim (Ummah) in the 21st Century, Third Extraordinary Session of The Islamic Summit Conference, Makkah al Mukarramah - Kingdom of Saudi Arabia 5-6 dhul qa dahl 426 H, 7-8 December 2005, Section 1. Para I & II available At:

<http://www.oic-oci.org/oicnew/ex-summit/english/ex-summit.htm>

۲- برخی از حقوق‌دانان سازمان‌های بین‌المللی را از نظر اختیارات و آثار تصمیمات حقوقی آنها، به دو نوع سازمان‌های همکاری و ادغامی تقسیم نموده‌اند. سازمان‌های نوع نخست، همکاری میان دولت‌ها را تسهیل و اقدامات آنها را هماهنگ می‌کنند. این سازمان‌ها جز در موارد استثنایی، قواعد الزام‌آور ندارند و حتی موارد استثنایی نیز از طریق همکاری اجرا می‌شود. اما سازمان‌های ادغامی، در چارچوب اساسنامه فراتر از دولت‌ها ظاهر می‌شوند و دولت‌ها در مواردی، صلاحیت‌های خود را به این سازمان‌ها منتقل می‌کنند. در این موارد نظم حقوقی سازمان بر نظم حقوقی کشورهای عضو اضافه می‌شود. ر.ک: دورموای، ۱۳۷۹، ص ۲۵.

دانست. در این نوع سازمان‌ها میزان تأثیر سازمان بر دولت‌های عضو اندک است. در نتیجه، اقدام عمل مشترک تنها در پرتو وجود اراده سیاسی لازم به انجام می‌رسد.

وحدت امت اسلامی همواره یکی از آرمان‌ها و آموزه‌های سیاسی اسلام بوده است که اندیشمندان مسلمان برای تحقق آن بسیار تلاش نموده‌اند. با تحولاتی که از نیمه دوم قرن بیستم در نظام روابط بین‌الملل و حقوق بین‌الملل پدید آمده است تنها از طریق پدیده سازمان‌های بین‌المللی می‌توان به وحدت امت اسلامی اندیشید. نقش فزاینده سازمان‌های بین‌المللی ایجاد می‌کند سازمان کنفرانس اسلامی گام‌هایی بردارد تا این سازمان را از شکل یک سازمان همکاری اندکی جلوتر ببرد. با تصویب پیش‌نویس منشور جدید سازمان کنفرانس اسلامی در نشست اخیر سران در سنگال، این فرصت برای اندیشمندان مسلمان به دست آمده است تا دیدگاه‌های خود را در باره منشور جدید مطرح کنند. پیش از آن که دولت‌ها از علمای اسلام بخواهند، علما فرصت را غنیمت شمرده و آرمان وحدت اسلامی را در منشور جدید جست‌وجو و به دولت‌های متبوع خود پیشنهاد کنند، زیرا اساسنامه هر سازمان بین‌المللی به مثابه قانون اساسی آن سازمان عمل می‌کند.^۱

۲- دین میانه روی و اعتدال:

برخی از برنامه عمل در نظر گرفته شده در این باره چنین است:

- تلاش برای نشر افکار صحیح از اسلام به عنوان دین میانه روی، اعتدال، تسامح، تمسک به ارزش‌ها و باورها و اصول اسلامی به هدف صیانت مسلمانان از افراطی‌گری و کوته‌بینی؛
- محکومیت افراطی‌گری در هر نوع آن که با ارزش‌های انسانی و اسلامی ناسازگار است و حل ریشه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی افراطی‌گیری از طریق برنامه‌های توسعه، حل اختلافات سیاسی طولانی، تفکر، اقناع و موعظه حسنه؛
- تأکید بر گفت‌وگوی تمدن‌ها بر اساس احترام و فهم متقابل، و برابری ملت‌ها که در دست‌یابی به صلح، امنیت جهانی، تسامح و هم‌زیستی مسالمت‌آمیز امری لازم است؛
- تشویق بر گفت‌وگوی میان ادیان با تأکید بر ارزش‌ها و مخرج‌های مشترک. (Ibid: Section.1 (Para. III).

۱- مطابق ماده ۲۹ پیش‌نویس، منشور جدید باید به تصویب دو سوم کنفرانس وزیران خارجه برسد و دولت‌های عضو، آن را مطابق قوانین اساسی خود تصویب نمایند. در نتیجه، تا تصویب توسط کنفرانس وزیران و تصویب توسط دولت‌های عضو نمی‌توان این منشور را منشور سازمان دانست.

این بند به خوبی نشان می‌دهد که همه مشکلات جوامع اسلامی از بیرون آن ناشی نمی‌شود بلکه این جامعه در درون خود نیز از برخی مشکلات رنج می‌برد که مانعی بر سر راه برداشت درست از اسلام در سطح جهانی است. برنامه عمل، در رویایی با افراطی‌گری و کوتاه‌بینی چاره‌جویی نموده است.

۳- تعدد مذاهب:

برنامه عمل در این باره عبارت است از:

- تأکید بر نیاز به تقویت گفت‌وگوی میان مذاهب اسلامی و صحت اسلام پیروان مذاهب؛ احترام به خون، آبرو و مال آنان؛ عدم تکفیر آنان مادام که به خداوند و پیامبر اسلام ﷺ و بقیه ارکان ایمان باور دارند و ارکان اسلام را محترم شمرده و ضروریات معلوم دین را منکر نشوند.

- محکومیت صدور فتوا از سوی کسانی که شایستگی آن را ندارند. (Ibid: Section.1, Para. IV)

اختلاف مکاتب و مذاهب در هر نظام حقوقی و فقهی امری طبیعی و نشان‌گر غنای علمی آن نظام فقهی و حقوقی می‌باشد. سازمان کنفرانس اسلامی خود هشت مذهب اسلامی را به رسمیت شناخته است.^۱ در تحلیل و بررسی این چالش و چالش قبل باید به دو مطلب اشاره کرد: نخست آن‌که خاستگاه و محل تغذیه فکری و مالی آن دسته از مراکز تبلیغی و دانشگاهی که طبل تکفیر بر دیگر مذاهب می‌کوبند و یا فتاوی تفرقه‌برانگیز صادر می‌کنند، بر بسیاری از دولت‌ها و ملت‌های اسلامی روشن است. از آن‌جا که برنامه عمل ده ساله به ابتکار ملک عبدالله پادشاه سعودی به تصویب سران کشورهای اسلامی رسیده است نشان می‌دهد این دولت اراده کرده است گام مهمی در رویایی با افراطی‌گری و تعصب در کشور خود بردارد. از این رو، در راستای این هدف، سهم مبلغان مذهبی دولت میزبان سازمان کنفرانس اسلامی در ایام حج بر همگان روشن و انکارناشدنی است.

به نظر می‌رسد مهم‌ترین مکان تبلور احترام به تعدد مذاهب در مراسم حج، این کنفرانس عمومی ملت‌های مسلمان، است. پایان دادن به استفاده از فرصت حج برای تبلیغ مذهب خاص، گامی جدی در برنامه عمل و احترام به همه مذاهب اسلامی شناخته شده توسط سازمان

۱- در مصوبه شماره ۱۵۲ (۱/۱۷) مجمع فقه اسلامی، پیروان هشت مذهب اسلامی حنفی، مالکی، شافعی، حنبلی، جعفری، زیدی، اباضی و ظاهری، مسلمان شناخته شده و تکفیر آنان جایز نیست؛ ر.ک: قرار رقم ۱۵۲ (۱/۱۷) بشأن الاسلام و الامة الواحدة، و المذاهب العقديّة و الفقهيّة و التربيّة، الدورة السابعة عشرة، ۲۰۰۶ م.

کنفرانس اسلامی است. به علاوه، مطالعه پدیده سازمان‌های بین‌المللی ثابت کرده است نقش دولت میزبان یک سازمان، به ویژه سازمان‌های سیاسی، در عملی شدن و تحقق اهداف سازمان بیش از بقیه دولت‌های عضو است،^۱ زیرا سازمان، فاقد قدرت، حاکمیت و سرزمین است، بنابراین از طریق قرارداد و موافقت با دولت میزبان قادر به عملی ساختن برنامه‌ها و اهداف خود خواهد بود.

از دلایل انتخاب دولت مقرر برای یک سازمان، نقش گذشته این دولت در تأسیس سازمان و یا نقش و توانایی آن برای آینده سازمان است.^۲ به بیان دیگر، از دولت سعودی در تحقق اهداف و مقاصد سازمان کنفرانس اسلامی همان توقع می‌رود که از دولت ایالات متحده درباره سازمان ملل در تحقق اهداف ملل متحد و صلح و امنیت بین‌المللی انتظار می‌رود.

مطلب دوم در اهمیت فتوا است. فتوا در پاسداشت آموزه‌های اسلام و در عرصه سیاست و اجتماع، همواره ابزاری کارآمد در دفاع از کیان اسلام در برابر دشمنان بوده است. سپردن این سلاح کارآمد به دست نااهلان، خنجر به خود زدن و زخم بر پیکر خود وارد آوردن است. پایان دادن به این گونه فتواها دشوار نیست. برنامه عمل نیز در این باره گام مهمی برداشته و تشخیص و ابطال فتاوی‌ای که مسلمانان را از قواعد و اصول دین و کیان مذاهب بیرون می‌برد، به «مجمع فقه اسلامی» سپرده است. (Ten-Year Programme of Action, Op cit, Section.1, Para.V) اما جهت اقدام عمل بین‌المللی و رویارویی عملی لازم است گام‌های جدی‌تری برداشته شود.

پس از ابطال فتوا چنانچه فتوادهنده در سرزمین اصلی خود حضور دارد، دولت متبوع وی می‌تواند او را از ورود به فعالیت‌های مذهبی منع کند، اما اگر در سرزمین خود نباشد توافق دولت‌های عضو مبنی بر استرداد یا محاکمه وی، یک اقدام عملی محسوب می‌شود.

۴- مبارزه با تروریسم:

برنامه عمل در این باره عبارت است:

- تأکید بر محکومیت تروریسم در همه شکل‌های آن و رد هرگونه توجیه و تجویز و

۱- برای تفصیل بیشتر در باره نقش دولت مقرر سازمان‌های بین‌المللی ر. ک: ضیایی فر، ص ۶۸-۷۴.

Muller, A.S: International Organizations and their host states, Aspects of their (legal relationship, The Hague, Kluwer Law, 1995.

۲- مطابق بند ۵ ماده ۶ منشور سازمان کنفرانس اسلامی، مقرر این سازمان بیت المقدس است ولی تا آزاد سازی این شهر، «جده» در عربستان سعودی مقرر موقت سازمان خواهد بود. در ماده ۲۱ پیش نویس منشور جدید نیز همین وضعیت محفوظ مانده است.

این‌که تروریسم پدیده‌ای جهانی است که به هیچ دین یا جنس یا رنگ یا سرزمینی ارتباط ندارد؛

- ایجاد تغییر در قوانین داخلی دولت‌های عضو و جرم‌انگاری کلیه اقدامات تروریستی و حمایت و تشویق آن؛

- پای بندی به معاهده ضد تروریسم سازمان کنفرانس اسلامی و همکاری فعال در راستای تلاش‌های بین‌المللی برای مبارزه با تروریسم؛

- حمایت از تلاش‌های گسترش کدهای رفتاری بین‌المللی در مبارزه با تروریسم. (Ibid: Para. VI)

از آن‌جا که نخستین اتهام پس از عملیات ۱۱ سپتامبر، درست یا نادرست، به سمت سازمان اسلامی «القاعده» نشانه رفت، طبیعی بود پی‌آمدهای این حادثه، جهان اسلام را نیز تحت تأثیر قرار دهد. پیروان القاعده بیشتر حنبلی‌اند، از این رو لازم بود پیروان این مذهب به بیان مواضع خود در باره این رویداد بپردازند. بیانیه ۱۵۳ تن از نویسندگان و دانشگاهیان سعودی - بیشتر از دانشگاه ملک سعود - سندی است در تقبیح عملیات تروریستی در میان حنبلی مذهبیان.^۱ در حقیقت، این نامه در پاسخ به بیانیه شصت تن از روشن‌فکران آمریکایی با نام «بر چه اساسی می‌جنگیم» نوشته شد. علمای سعودی در بیانیه خود با عنوان: «بر چه اساسی با هم زندگی کنیم» (How We Can Coexist) از جمله تصریح می‌کنند:

- هیچ کس در جهان اسلام از این حادثه خشنود نیست، زیرا با اصول و ارزش‌های انسانی و اخلاقی و مصلحت سنجی آموزه‌های اسلام ناسازگار است؛

- مبارزه با تروریسم با جنگ پایان نمی‌یابد بلکه با صلح نتیجه می‌دهد. این مبارزه باید همه انواع تروریسم اعم از دولتی و غیردولتی را در برگیرد و از رفتار گزینشی نیز پرهیز شود؛
- غرب در روابط خود با جهان اسلام باید از به کارگیری زور و تبلیغات وسیع رسانه دست بردارد.

نویسندگان آمریکایی نیز به بیانیه نویسندگان سعودی پاسخ دادند. (متن عربی و انگلیسی این نامه را در این تارنما مشاهده نمایید: www.americanvalues.org). آنان ضمن استقبال از مکاتبه میان دانشمندان دو طرف و تأکید بر نقاط مشترکی چون گفت‌وگو و حقوق بشر، باب انتقاد و تعریض گشودند که

۱- برای مشاهده نامه‌ها ر. ک:

www.islamtoday.net & http://www.americanvalues.org/html/saudi_statement.html

بررسی آن خارج از موضوع این مقاله است.^۱ در هر حال، این دو نامه نشان می‌دهد پس از حادثه ۱۱ سپتامبر چه چالش‌هایی در برابر مسلمانان قرار دارد، که وحدت بیشتر را می‌طلبد. با سپری شدن حدود هفت سال از حادثه ۱۱ سپتامبر همچنان پی‌آمدها و تأثیرات این واقعه بر جهان اسلام، کم یا بیش، دیده می‌شود. این تصور که ایالات متحده و دنیای اسلام در مرحله رویارویی قرار گرفته‌اند، به صورت نوعی باور قوت گرفت. نو محافظه‌کاران آمریکا به بهانه این حادثه جبهه‌ای علیه اسلام گشودند که نقاب مبارزه با تروریسم بر چهره دارد.^۲

۵- مبارزه با اسلام‌هراسی (Islamophobia):

از جمله برنامه عمل در این باره عبارت است از:

- تأکید بر مسئولیت جامعه بین‌المللی و کلیه حکومت‌ها نسبت به تضمین احترام به همه ادیان و مبارزه با توهین به ادیان؛

- نیاز به مقابله با اسلام‌هراسی از طریق تأسیس مرکز مراقبت در دبیرخانه سازمان برای شناسایی انواع اسلام‌هراسی، صدور گزارش سالیانه و تضمین همکاری سازمان‌های بین‌المللی و سازمان‌های غیردولتی (NGOs) برای مقابله با اسلام‌هراسی؛

- تلاش برای صدور قطع‌نامه بین‌المللی از سوی سازمان ملل^۳ برای مقابله با پدیده اسلام‌هراسی و دعوت از همه دولت‌ها جهت وضع قوانین در این باره که با مجازات‌های پیش‌گیرانه همراه باشد؛

- ابتکار گفت‌وگوی منظم و مداوم به هدف برجسته ساختن ارزش‌های حقیقی اسلام و مشارکت دولت‌های اسلامی در جنگ با افراطی‌گری و تروریسم (Ten-Year Programme of Action, Op)

۱- نویسندگان آمریکایی در پاسخ می‌گویند: «... شما به ما می‌گویید آنچه بر سر ما آمد از خود ما بوده است، به دلیل حمایت‌های بی دریغ ما از اسرائیل بوده است. ما این موارد را نفی نمی‌کنیم ولی از شما هم به عنوان روشن‌فکران مسلمان می‌خواهیم به جای آن‌که فرافکنی کنید به واقعیت‌های موجود هم بنگرید. به جای آن‌که دیگران را سرزنش کنید به نقش خود در ترویج چهره خشونت از اسلام هم توجه کنید.»

۲- نظر «طارق البشیری» نویسنده و سیاستمدار مصری، واقعه ۱۱ سپتامبر رخدادی جهانی نیست. تلاش آمریکا برای جهانی جلوه دادن آن به خاطر آن است که جبهه‌ای تازه در مقابل اسلام سیاسی (اصطلاحی که خود آنان وضع کرده‌اند) بگشاید. آمریکا در صدد بزرگ‌نمایی این حادثه و استفاده از مفاهیمی چون تروریسم بین‌المللی و تهدید ناشی از کاربرد سلاح‌های کشتار جمعی از سوی دولت‌های بنیادگرا می‌باشد؛ ر.ک: افتخاری، ۱۳۸۱، ص ۶۴۲-۶۴۳.

۳- برنامه عمل روشن نمی‌کند کدام رکن سازمان ملل باید این قطع‌نامه را صادر کند؛ مجمع عمومی، شورای امنیت یا شورای اقتصادی و اجتماعی؟ هرچند این‌گونه قطع‌نامه‌ها معمولاً از مجمع عمومی صادر می‌شود.

(cit, Section.1, Para. VII

تدوین کنندگان برنامه عمل به درستی به چالش‌های متقابل جهان اسلام و غرب توجه کردند. در جهان غرب، اسلام به خشونت و تروریسم، و در جهان اسلام، غرب به اسلام هراسی متهم است.

کشورهای اسلامی ضمن آن‌که مبارزه با تروریسم را در برنامه خود می‌گنجانند انتظار دارند جهان غرب به پدیده اسلام هراسی دامن نزند و اسلام را با واقعیت‌های موجود خود تطبیق دهد.

تروریسم و اسلام هراسی پدیده‌های به هم تنیده قرن ۲۱ است، که مبارزه با آن دو به مفاهمه و تعامل دو طرف نیاز دارد، زیرا جامعه بین‌المللی به هر دو جهان غرب و اسلام و بقیه ادیان و مذاهب تعلق دارد.

مهم‌ترین ابزار تعامل و مفاهمه در عصر کنونی، پدیده سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی است. این دسته از نهادها به مهم‌ترین ابزار پیشبرد اهداف و مقاصد سازمان‌های بین‌المللی دولتی تبدیل شده‌اند.^۱ وسعت این گونه سازمان‌ها در حال حاضر تا حدی است که اگر قرن ۲۱ را قرن سازمان‌های بین‌المللی بنامیم گزاف نگفته‌ایم. طبق آمار «اتحادیه انجمن‌های بین‌المللی» (Union of International Associations (UIA) تعداد سازمان‌های بین‌المللی در سال ۱۹۶۰، ۱۳۲ و در سال ۱۹۸۵، ۳۷۸ مورد بوده است. اما در آخرین گزارش این اتحادیه در سال ۲۰۰۶ بر پایه طبقه‌بندی سازمان‌ها، از تعداد ۷۳۵۰ سازمان بین‌المللی دولتی و بیش از ۵۱۰۰۰ سازمان بین‌المللی غیر دولتی سخن گفته می‌شود. (برای آشنایی بیشتر با جدیدترین آمارهای سازمان‌های بین‌المللی، فعالیت‌ها و اهداف آنها و نیز کنفرانس‌های بین‌المللی به تارنمای اتحادیه انجمن‌های بین‌المللی مراجعه کنید. www.uai.org یا www.uai.be).

در این میان، تا دوم مارس سال ۲۰۰۸، تعداد ۳۰۵۱ سازمان بین‌المللی غیردولتی به کسب مقام مشورتی در شورای اقتصادی و اجتماعی رسیدند. این شورا از این سازمان‌ها در پیشبرد برنامه‌ها

۱- برای اطلاع از اهمیت سازمان‌های بین‌المللی غیر دولتی (NGOs) در سازمان‌های بین‌المللی دولتی، ر.ک:

Sergey Ripisky and Peter Van Den Bossche: NGO Involvement in International Organizations, a legal Analysis, British Institute of International and Copmparative Law, 2007/ Steve Charnovitz: Nongovernmental Organizations and International Law, The American Journal of International Law, Vol.100, No.2, Apr.2006, pp.348-372 /Akehuret, s Modern Introduction to International law 7th edition, Pp.96-100.

و اهداف ملل متحد استفاده می‌کند. سازمان کنفرانس اسلامی باید همانند دیگر سازمان‌های بین‌المللی بر اهمیت و نقش NGOs در زندگی کنونی بین‌المللی بیشتر واقف شود. این دسته از نهادها که با انگیزه‌های اسلامی در کشورهای عضو تأسیس می‌شوند می‌توانند بخشی از پتانسیل‌های گروه‌های اسلامی را به سمت فعالیت‌های اجتماعی، فرهنگی و علمی سوق دهند و از این طریق ضمن آن‌که از گرفتار شدن بسیاری از جوانان مسلمان در دام گروه‌های افراطی و خشونت‌گرا جلوگیری می‌کنند سازمان کنفرانس اسلامی را در پویایی و اهداف آن یاری می‌رسانند.

۶- حقوق بشر و حکمرانی مطلوب:

- تلاش جدی برای توسعه قلمرو مشارکت سیاسی؛ تضمین برابری و آزادی‌های مدنی و عدالت اجتماعی؛ توسعه پاسخ‌گویی؛ شفافیت و حذف فساد در دولت‌های عضو سازمان؛
- امکان سنجی ایجاد رکن مستقل و دایمی برای بهبود حقوق بشر در دولت‌های عضو از سوی کنفرانس وزیران، مطابق اعلامیه حقوق بشر اسلامی قاهره؛
- تکلیف دبیرخانه سازمان به همکاری با سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای دیگر برای تضمین حقوق جمعیت‌های مسلمان در دولت‌های غیرعضو سازمان (Ten-Year Programme of Action, (Op cit, Section.1, Para.VIII.

۷- فلسطین و اراضی اشغالی عربی:

در برنامه عمل ده ساله، موضوع فلسطین و سرزمین‌های اشغالی عربی به شرح زیر مورد توجه قرار گرفته است:
- به کارگیری تمام توان برای پایان دادن به اشغال اراضی فلسطین از سال ۱۹۶۷؛ درخواست عقب نشینی کامل اسرائیل از بقیه اراضی لبنان و حمایت از حق تعیین سرنوشت ملت فلسطین و ایجاد دولت مستقل فلسطین به مرکزیت سیاسی قدس شریف؛
- در پیش گرفتن موضع واحد در حل فراگیر قضیه فلسطین مطابق با قطع‌نامه‌های سازمان کنفرانس اسلامی و سازمان ملل متحد، قطع‌نامه ۱۹۴ مجمع عمومی، طرح صلح عربی و نقشه راه، از طریق هماهنگی و مشاوره با ملل متحد و کمیسیون چهارجانبه بین‌المللی، به گونه‌ای که عقب‌نشینی کامل شرط روابط عادی با اسرائیل باشد و نقش بیشتر به سازمان کنفرانس اسلامی در

تحقق صلح اعطا شود؛

- تأکید بر اهمیت قضیه قدس برای امت اسلامی و تثبیت حقوق فلسطین در آن و حفظ هویت عربی و اسلامی؛

- حمایت کامل از تلاش حکومت خودگران فلسطین در ایفای حقوق فلسطینیان و ارایه کمک‌های لازم و ...؛

- کار مشترک با جامعه بین‌المللی در وادار ساختن اسراییل به توقف شهرک سازی و برجیدن دیوار نژاد پرستی داخل سرزمین‌های فلسطینی، مطابق قطع‌نامه‌های سازمان ملل متحد و رأی مشورتی دیوان بین‌المللی دادگستری (Ibid: Para. IX).

قضیه فلسطین از زخم‌های بر جای مانده بر پیکر جامعه اسلامی است که بیش از نیم قرن ادامه یافته است. آن‌چه در این برنامه عمل مشهود است عقب نشینی به نفع برنامه‌های برون سازمانی است. برنامه فوق بر راه‌حل‌های ملل متحد و نقشه راه در برجیدن دیوار حایل مطابق نظر مشورتی دیوان بین‌المللی دادگستری تأکید می‌نماید، که همگی راه‌حلهایی است که خارج از جهان اسلام اندیشیده شده است.

چنان‌که از عنوان این برنامه عمل پیداست رنگ و بوی عربی قضیه فلسطین بر اسلامیت آن غلبه دارد. تأکید بر عربی بودن فلسطین یک خطای استراتژیک است. بر هویت عربی فلسطین باید در اتحادیه عرب پای فشرده و بر هویت اسلامی آن در سازمان کنفرانس اسلامی. در این برنامه، نسبت به حل سیاسی قضیه فلسطین تا سال ۲۰۱۵ ابتکار عمل اسلامی مشاهده نمی‌شود.

۸- اصلاح سازمان کنفرانس اسلامی:

سال‌هاست که از اصلاح این سازمان از نام تا نمودار سخن به میان می‌آید، (احسان اغلو، ۱۳۸۵) زیرا جامعه بین‌المللی قرن ۲۱ نسبت به سال‌های تأسیس این سازمان تفاوت بسیاری کرده است. همان‌گونه که سازمان ملل متحد به اصلاحات اساسی نیاز دارد این سازمان نیز به اصلاح ساختار نیاز دارد. برخی از برنامه عمل ده ساله مربوط به اصلاح سازمان عبارت است از:

- تغییر نام سازمان؛ اصلاح ساختار؛ تجدید نظر در منشور و فعالیت‌ها به گونه‌ای که در پویایی سازمان مؤثر باشد، و تقویت روابط با سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی در کشورهای عضو.

- ایجاد سازوکار پی‌گیری اجرای قطع‌نامه‌های صادره با تشکیل یک هیئت اجرایی (Ten-Year

همان‌گونه که بیان شد، در آخرین نشست سران که اخیراً در سنگال برگزار شد پیش نویس منشور جدید سازمان به تصویب رسید و برخی از اصلاحات مورد نظر در آن به عمل آمد.^۱ بررسی و تحلیل این سند فرصتی دیگر می‌طلبد.

گفتار دوم - برنامه عمل مربوط به توسعه و مسایل اقتصادی، اجتماعی و علمی

همکاری اقتصادی، حمایت از بانک توسعه اسلامی، همبستگی اجتماعی در رویارویی با بلایای طبیعی، حمایت از توسعه و کاهش فقر در آفریقا، آموزش عالی و علوم و فنون، حقوق زنان و نیازهای جوانان و خانواده در جهان اسلام، و تبادل فرهنگی و اطلاعات میان دولت‌های عضو، هفت برنامه‌ای است که برای توسعه و رفع شکاف میان کشورها در موضوعات اقتصادی، اجتماعی و علمی برای کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی در نظر گرفته شد.

۱- همکاری اقتصادی :

این همکاری از جمله در برنامه‌های زیر پیش بینی شده است:

- دعوت از دولت‌های عضو جهت امضا و تصویب کلیه موافقت‌نامه‌های کنونی تجاری و اقتصادی مصوب در چارچوب سازمان کنفرانس اسلامی؛
- مأموریت کومسک (COMCEC) کمیته دائمی برای همکاری تجاری و اقتصادی) به گسترش قلمرو تجاری میان دولت‌های عضو و امکان سنجی ایجاد منطقه آزاد تجاری برای دستیابی به پیشرفت‌های بیشتر اقتصادی، به گونه‌ای که تا پایان برنامه، ۲۰٪ از کل حجم تجارت را شامل شود؛
- حمایت از تلاش‌های دولت‌های عضو برای پیوستن به سازمان تجارت جهانی و هماهنگی

۱- با آن‌که برنامه عمل و نیز دبیر کل در برخی مناسبت‌ها خواستار تغییر نام سازمان بود تا هویت اسلامی آن بیشتر نشان داده شود اما نام سازمان در پیش نویس تغییر نیافت. دلایل چندی برای تغییر نام سازمان وجود دارد، «کنفرانس» و معادل آن «المؤتمر» علاوه بر آن‌که واژه‌ای بیگانه است، با سازمان در مفهوم بین‌المللی آن تفاوت دارد. جمع بین سازمان و کنفرانس عجیب می‌نماید. کنفرانس در یک مدت کوتاه و برای بحث از موضوع معینی تشکیل می‌گردد اما سازمان بین‌المللی وظایفی را در مدت طولانی بر عهده دارد. از این رو هر سازمانی میزبان کنفرانس اعضا خواهد بود. از سوی دیگر، سازمان کنفرانس اسلامی را در شرایط کنونی نمی‌توان سازمانی برای کنفرانس‌های اسلامی دانست، زیرا وظایفی به مراتب بالاتر بر عهده دارد. به هر حال، نام کنونی مسمای کامل اهداف و مقاصد آن نیست. پیش نویس منشور جدید را در تارنمای مربوط به نشست یازدهم سران اسلامی در داکار سنگال ببینید.

مواضع میان دولت‌های اسلامی عضو سازمان تجارت جهانی؛

- تسهیل انتقال و رفت و آمد سرمایه‌گذاران در مرزهای دولت‌های عضو سازمان کنفرانس اسلامی؛

- حمایت از توسعه تجارت الکترونیک بین دولت‌های عضو و دعوت اطاق صنعت و بازرگانی اسلامی برای استفاده از تجارب اطاق‌های بازرگانی دولت‌های عضو (Ten-Year Programme of Action, Op cit, Section.2, Para.I).

یکی از اهداف تأسیس سازمان‌های بین‌المللی، تعدیل شکاف موجود میان کشورهای از نظر اقتصادی و صنعتی و کاهش شکاف میان سطح زندگی مردم جهان است. توسعه اقتصادی کشورهای اسلامی به همان میزان که از نفوذ سیاسی بیگانگان به نفع امت اسلامی می‌کاهد، بر شکوفایی اقتصادی و صنعتی آنان می‌افزاید. روابط اقتصادی متقابل میان کشورهای از آن رو ضروری است که اکنون نمی‌توان کشوری را یافت که از همه جهات اقتصادی خودکفا باشد. نیاز دولت‌ها به یک‌دیگر در زندگی بین‌المللی همانند نیاز انسان‌ها به یک‌دیگر است. بیشتر کشورهای اسلامی را کشورهای در حال توسعه یا کمتر توسعه یافته تشکیل می‌دهد. شتاب بخشیدن به توسعه اقتصادی، دولت‌های اسلامی را از سلطه اقتصادی بیگانگان دور می‌سازد. همکاری اقتصادی پیش‌بینی شده، یک تکلیف اسلامی و گامی مهم در راستای تحقق نفی سبیل بیگانگان بر مسلمانان است، زیرا نفی سبیل فقط مختص حوزه سیاست نیست بلکه هر نوع سلطه را شامل می‌شود.

برنامه عمل، بر حمایت از بانک توسعه اسلامی در تأسیس صندوق خاص برای مبارزه با مشکلات ناشی از فقر و فراهم آوردن فرصت‌های شغلی، همکاری با سازمان بهداشت جهانی در مهار و درمان بیماری‌ها، تشویق به توسعه سازوکارها و برنامه‌ها به منظور جلب همکاری بخش خصوصی و توسعه فرصت‌های سرمایه‌گذاری و تجارت متقابل کشورهای اسلامی تأکید می‌کند. (Ibid: Para. II)

۲- هم‌بستگی اجتماعی به هنگام بروز بلایای طبیعی:

از آن‌جا که برخی از کشورهای اسلامی از بلایای طبیعی چون زلزله، سیل و خشک‌سالی و قحطی رنج می‌برند، هم‌بستگی اجتماعی در این شرایط نیازمند توجه به موارد ذیل است:
- آموزه‌های دین اسلام بر کمک به نیازمندان بدون هیچ‌گونه تبعیضی تأکید می‌کند. دولت‌های

اسلامی باید سیاست روشنی در برابر کمک‌ها در شرایط بلایای طبیعی در پیش بگیرد. علاوه بر کمک‌های فوری دولت‌های اسلامی، هماهنگی میان جمعیت‌های مدنی اجتماعی اسلامی و سازمان‌ها و مؤسسات بین‌المللی در این شرایط ضروری است.

- دولت‌های زیان دیده از بلایای طبیعی از طریق تشکیل انبار تغذیه مساعدت شوند. (Ibid:)

(Para. III).

۳- حمایت از توسعه و کاهش فقر در آفریقا:

برنامه عمل، از حمایت کشورهای کمتر توسعه یافته آفریقایی غافل نمانده است. دولت‌های عضو تشویق می‌شوند تا در توسعه اقتصادی و اجتماعی، روند صنعتی شدن و تقویت تجارت و سرمایه گذاری، انتقال تکنولوژی و کاهش بدهی‌ها و فقر و مهار بیماری‌ها در کشورهای اسلامی آفریقایی همکاری کنند. این دولت‌ها همچنین تشویق شدند تا بدهی دو جانبه و چند جانبه دولت‌های آفریقایی با درآمد پایین را ببخشند و تلاش بیشتر مؤسسات و سازمان‌های بین‌المللی را نسبت به کاهش میزان فقر دولت‌های عضو کمتر توسعه یافته جلب نمایند. در این مسیر، به اقلیت‌های مسلمان و پناهندگان و آواره گان در دولت‌های عضو و غیرعضو کمک رسانند و در صندوق جهانی همبستگی و مبارزه با فقر مشارکت نمایند. (Ibid: Para. IV).

۴- آموزش عالی و علوم و فنون:

- مؤثرسازی و اصلاح ساختار نظام آموزش عالی و تحصیلات تکمیلی در دولت‌های اسلامی به عنوان یک ضرورت در توسعه فراگیر جهان اسلام با اولویت علوم و فناوری؛
- ارتقای کیفیت آموزشی به سطحی که روحیه پژوهش و ابتکار در آموزش دیدگان ایجاد شود؛
- جذب دانشمندان مسلمان برجسته در جهان اسلام و تعیین استراتژی جامع برای استفاده از تجارب و توانمندی‌های آنان و کاستن از پدیده فرار مغزها؛
- مطالعه و بررسی اختصاص جایزه ویژه سازمان کنفرانس اسلامی توسط دبیرخانه برای آن دسته از دانشمندان مسلمان که مطالعات برجسته‌ای انجام می‌دهند؛
- از آن‌جا که دو درصد تولید ناخالص ملی (GDP) کشورهای توسعه یافته به برنامه‌های پژوهشی و توسعه‌ای اختصاص می‌یابد، کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی دست‌کم نیمی از

این سهم را به پژوهش و توسعه در کشورهای خود اختصاص دهند؛
- تشویق مراکز علمی دولتی و خصوصی بر سرمایه گذاری در توانمندی‌های تکنولوژی به ویژه خود کفایی در استفاده صلح آمیز از فناوری هسته‌ای (Ibid: Para. V).

۵- حقوق زنان، کودکان، جوانان و خانواده در جهان اسلام:

برنامه عمل ده ساله، به صورت زیر به حقوق زنان و خانواده توجه کرده است:
- تقویت قوانین، با هدف فعال ساختن زنان در زمینه‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی در جامعه اسلامی و حمایت از آنان در برابر هرگونه تبعیض، و نیز احترام به مقررات کنوانسیون محو انواع تبعیض علیه زنان، مطابق با ارزش‌های اسلامی؛
- توجه خاص به آموزش زنان و مبارزه با بی‌سوادی در میان آنان؛
- شتاب بخشیدن به تصویب معاهده بین‌المللی خاص حقوق زن در اسلام؛
- تلاش برای فراهم ساختن آموزش مجانی و ممتاز برای همه کودکان؛
- تقویت قوانین، با هدف حمایت از کودکان و برخورداری آنان از سطح بهداشتی مناسب، و در پیش گرفتن تدابیر لازم برای محو عقب‌ماندگی کودکان و حمایت از آنها در برابر هرگونه خشونت و سوء استفاده از آنان؛

- تشویق دولت‌های عضو به امضا و تصویب کنوانسیون حقوق کودک در اسلام مصوب سازمان کنفرانس اسلامی، کنوانسیون ملل متحد درباره حقوق کودک و پروتکل‌های اختیاری آن و کنوانسیون محو انواع تبعیض علیه زنان و پروتکل اختیاری آن مربوط به حقوق دختران؛^۱

۱- تشویق دولت‌های عضو به تصویب کنوانسیون‌های بین‌المللی گامی مثبت در تعامل با جامعه بین‌المللی است ولی لازم است سیاست جامع و روشنی در مورد توسعه و تدوین معاهدات و اسناد اسلامی اتخاذ شود. آنچه تا کنون تنظیم شده است شبیه سازی و شبیه یابی از اسناد تنظیم شده از سوی سازمان ملل متحد و مانند آن است. به جز سومالی، همه کشورهای اسلامی به کنوانسیون حقوق کودک ملل متحد پیوسته‌اند. این در حالی است که سازمان کنفرانس اسلامی به تدوین و تصویب کنوانسیون حقوق کودک در اسلام پرداخته است که تا کنون هیچ یک از ۵۷ دولت عضو سازمان این معاهده را نپذیرفته‌اند. هم‌چنین اعلامیه حقوق بشر اسلامی قاهره و دیوان عدل اسلامی مورد استقبال قابل توجه دولت‌های عضو قرار نگرفته است. انتظار می‌رفت کمیسیون حقوق بین‌الملل اسلامی به عنوان یک رکن فرعی در منشور جدید پیش‌بینی می‌گردید؛ زیرا تنوع موضوعات و معاهدات موجود بین‌المللی نیازمند آن است که معاهدات کارشناسانه تنظیم و تدوین شود.

به نظر می‌رسد تأسیس کمیسیون حقوق بین‌الملل اسلامی مرکب از حقوق‌دانان بین‌الملل مسلمان و فقیهان ← آشنا به حقوق بین‌الملل، برای تدوین معاهدات اسلامی با رعایت منابع حقوق اسلام و حقوق بین‌الملل معاصر یک

- دعوت از دولت‌های عضو جهت حمایت از برنامه‌ها و کانون‌های جوانان؛
 - دعوت از دولت‌های عضو برای مشارکت در برجسته ساختن این موضوع که اسلام دینی است که در آن حمایت کامل از حقوق زنان و تشویق آنان به مشارکت در همه زمینه‌های زندگی تضمین شده است.
 - توجه خاص به خانواده به عنوان هسته مرکزی جامعه اسلامی و بذل همه تلاش‌های ممکن در هر سطح برای رویارویی با چالش‌هایی که بنیان خانواده مسلمان را تهدید می‌کند.
 - تأسیس اداره خاص امور خانواده در چارچوب ساختار دبیرخانه سازمان کنفرانس اسلامی (Ibid: Para. VI).

۶ - تبادل فرهنگی و اطلاعاتی بین دولت‌های عضو:

سهم رسانه‌ها و ابزارهای نوین اطلاع‌رسانی هم‌چون اینترنت و کانال‌های تلویزیونی ماهواره‌ای در تشویق و اقناع مخاطبان، بر کسی پوشیده نیست. این موضوع در برنامه عمل، به صورت همکاری دولت‌های عضو در پاسداری از تکثر و حفظ ارزش‌های امت اسلامی و منافع آن، از طریق یک موافقت نامه اخلاقی پیش‌بینی شده است. کشورهای اسلامی دعوت شدند تا کانال‌های تلویزیونی خود را در تعامل با رسانه‌های بین‌المللی و چشم‌اندازهای توسعه به نفع جهان اسلام مد نظر قرار دهند.

بررسی وضعیت کنونی سازمان خبرگزاری اسلامی بین‌المللی (IINA) و سازمان رادیو و تلویزیون‌های دولت‌های عضو (ISBO)، اهتمام به زبان عربی و توسعه برنامه‌های ترجمه زبان‌های کشورهای اسلامی و اجرای برنامه‌های تبادل فرهنگی میان دولت‌های عضو، از دیگر برنامه‌های پیش‌بینی شده است. (Ibid: Para. VII).

ضرورت است. خلأ کمیسیون حقوق بین‌الملل اسلامی در این سازمان مشهود است. این کمیسیون می‌تواند در کنار مجمع فقه اسلامی نیازها و معاهدات حقوقی را با توجه به ضوابط و معیارهای حقوق بین‌الملل بررسی نماید. یادآور می‌شود در بند ۶ پارگراف پنجم متن عربی همین برنامه عمل، از کنوانسیون به نام «کنوانسیون حقوق کودک سازمان ملل در اسلام» و در متن انگلیسی آن از اعلامیه‌ای به نام «اعلامیه سازمان ملل درباره حقوق کودک در اسلام» نام برده می‌شود که چنین اسنادی اساساً وجود ندارد و به احتمال بسیار زیاد، این اشتباه به هنگام تنظیم و نوشتن برنامه رخ داده است.

نتیجه:

برنامه عمل ده ساله مصوب سران کشورهای اسلامی در تلاش است از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۵، امت اسلامی را در برابر چالش‌هایی که در قرن ۲۱ در زمینه‌های فکری، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، علمی و توسعه پیش رو دارد، پشتیبانی کند. این برنامه گامی مثبت در راستای شناسایی چالش‌ها، توسعه دامنه هم‌بستگی میان کشورهای عضو، ترویج اعتدال و میان‌رویی، هم‌گرایی مذاهب گوناگون اسلامی، سامان‌دهی امور افتاء، تعامل جامعه اسلامی با جامعه بین‌المللی، توسعه سیاسی، اقتصادی و حکمرانی مطلوب در کشورهای اسلامی به شمار می‌آید. هم‌چنین می‌تواند به بسیج امکانات مادی و معنوی جهان اسلام و کم کردن شکاف اقتصادی میان کشورهای اسلامی و سطح زندگی مسلمانان کمک نماید.

این برنامه عمل به تنهایی کافی نیست، بلکه به اقدام عمل مشترک به ویژه از سوی دولت‌های تأثیرگذار سازمان، از جمله دولت میزبان و دولت‌های در حال توسعه و ثروتمند نیاز دارد. بهره‌مندی از قابلیت‌های سازمان‌های بین‌المللی غیر دولتی؛ جلب همکاری و شناسایی آنها برای پیشبرد اهداف و مقاصد سازمان کنفرانس اسلامی در دولت‌های عضو و غیرعضو سازمان در زمینه‌های حکمرانی مطلوب و حمایت از حقوق زنان، کودکان و نوجوانان؛ پیش‌گامی دولت میزبان سازمان کنفرانس اسلامی به ویژه در برنامه عمل سیاسی و فکری و پایان دادن به استفاده از فرصت مراسم حج برای تبلیغ مذهب خاص، هر کدام به نوبه خود سهم مؤثری در عملی شدن برنامه‌های پیش‌بینی شده تا سال ۲۰۱۵ خواهد داشت.

در این بین، تأسیس کمیسیون حقوق بین‌الملل اسلامی، سازمان را قادر می‌سازد در تعامل حقوقی با جامعه بین‌المللی و حتی میان دولت‌های عضو به مطالعه و تدوین معاهداتی بپردازد که با واقعیت‌های موجود حقوق بین‌الملل و آهنگ جهانی‌شدن حقوق، سازگاری بیشتری داشته باشد و الحاق دولت‌های عضو را به آن شتاب بخشد.

منابع و مأخذ^۱

۱- افتخاری، اصغر، تأثیر امنیتی رخداد ۱۱ سپتامبر: دیدگاه‌ها و تحلیل‌ها، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال پنجم، شماره سوم و چهارم، پاییز و زمستان ۱۳۸۱.

۱- از آن‌جا که هدف مقاله حاضر تحلیل و معرفی برنامه عمل ده ساله مصوب سازمان کنفرانس اسلامی است، بنابراین منبع اصلی، متن انگلیسی و عربی برنامه عمل و منشور جدید این سازمان می‌باشد و بقیه مطالب برداشت‌های نویسنده است. در عین حال، از برخی منابع دیگر نیز به مناسبت استفاده شده است.

۲- احسان اغلو، اکمل الدین، جهان اسلام بر سر دوراهی، نشریه آینده نو، شماره ۴-۳، ۱۳۸۵.
۳- دورموای، دانیل، حقوق سازمان‌های بین‌المللی، ترجمه کمال الدین هریسی نژاد، نشر
جامعه پژوه، تبریز، چاپ اول، ۱۳۷۹.

4- www.oic-cio.org

5- www.americanvalues.org/html/saudi_statement.html

6- www.uai.org

